

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента
Школи Олени Миколаївни на дисертацію
Жерновнікової Яни Вікторівни «Методика розвитку рухових якостей
учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів
біологічного розвитку», представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та
методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)**

1. Актуальність обраної теми. Процес фізичного виховання в школі спрямований на навчання фізичних вправ, розвиток рухових якостей, надання спеціальних знань в галузі фізичної культури та спорту, формування організаторських вмінь та навичок, виховання характеру учнів та інше. Фізичне виховання школярів проходить у певному середовищі під дією зовнішніх і внутрішніх чинників. Цей процес можна розглядати як результат впливу цих умов, а також як результат протидії негативним умовам довкілля при спрямованому впливі засобів фізичного виховання. Одним із шляхів підвищення ефективності процесу фізичного виховання є вдосконалення технологій формування рухових якостей фізичного стану дітей шкільного віку, що дозволяє організовувати процес фізичного виховання на основі диференціації фізичних навантажень з урахуванням з урахуванням рівнів біологічного розвитку.

Яна Вікторівна вже на початку свого дисертаційного дослідження достатньо аргументовано доводить, що вагомою проблемою в Україні є тенденція до зниження рівня розвитку рухових якостей і функціонального стану учнівської молоді та зростання сучасних вимог до фізичної підготовленості молоді, необхідні для їх успішної трудової діяльності та у повсякденному житті.

У зв'язку з цим, актуальним завданням є розробка методики розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівня їх біологічного розвитку в процесі фізичного виховання, що дозволяє кожному учневі виконувати навантаження в оптимальному режимі та підвищувати рівень фізичного розвитку.

Важливо зазначити, що дисертаційне дослідження виконано згідно зі зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту кафедр Харківської державної академії фізичної культури на 2013–2015 рр. у межах тем «Теоретико-методичні і прикладні основи побудови моніторингу фізичного розвитку, фізичної підготовки та фізичного стану обстежуваного контингенту» (номер державної реєстрації 0113U001206) і «Науково-методичні основи використання інформаційних технологій при підготовці фахівців галузі фізичної культури і спорту» (номер державної реєстрації 0113U001207).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність ґрунтується на застосуванні адекватних методів наукового дослідження, глибокому аналізі літературної бази, яка налічує 227 літературних джерел, у тому числі 22 іноземних, на достатньому обсязі обстеженого контингенту, який дорівнював 266 учнів 5–7-х класів (122 хлопчики та 144 дівчинки). Було сформовано експериментальну та контрольну групи, на теоретичному обґрунтуванні доцільності параметрів фізичних навантажень для підгруп учнів з різним рівнем біологічного розвитку та методики розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку; на розробленості методичного забезпечення для визначення біологічного віку учнів за показниками їхнього фізичного розвитку; на створенні комп'ютерної програми визначення рівня біологічного розвитку учнів для розподілу їх на підгрупи для занять фізичною культурою; достатній ілюстрованості дисертаційного дослідження, яка представлена 51 таблицею та 46 рисунками, що в достатній мірі відображає актуальність проблеми. Мета і завдання роботи спрямовані на науково-методичне обґрунтування та розробку методики розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку. Завдання дослідження конкретні і повністю впливають із поставленої мети.

Для вирішення її та запланованих завдань дисертаційної роботи авторка застосувала теоретичний аналіз та узагальнення даних навчально-методичних посібників та науково-методичної і спеціальної літератури, анкетування, педагогічне спостереження, антропометричні дослідження, педагогічне тестування для діагностики рівня розвитку рухових якостей та функціонального стану організму учнів основної школи, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки ефективності впливу розробленої методики, методи математичної статистики.

На ступінь обґрунтованості також вказує й організація дослідження, яка сприяла одержанню достовірних даних, та коректне застосування методів математичної статистики. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, відповідає основним вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Отже, вище наведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими і вірогідними. Достовірність результатів та їх наукова новизна обумовлені використанням широкого кола методів дослідження та системного аналізу, залученням достатньої кількості учнів основної школи.

Дисертаційна робота Жерновнікової Яни Вікторівни складається зі змісту, переліку умовних позначень, вступу, 3 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дисертації викладено на 170 сторінках, ілюстровано 51 таблицею та 46 рисунками.

Оформлення автореферату відзначається ідентичністю, логікою та послідовністю викладу, відповідністю подання наукових результатів положенням дисертації.

У вступі дисертації автором обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та особистий внесок здобувача; визначено сферу апробації основних положень дослідження; вказано кількість публікацій авторки за темою дисертації.

У першому розділі – «Теоретичний аналіз проблеми диференціації фізичних навантажень учнів на уроках фізичної культури» подано аналіз матеріалів наукової та науково-методичної літератури, присвяченої особливостям розвитку рухових здібностей учнів основної школи з урахуванням рівнів біологічного розвитку та використанню сучасних комп'ютерних технологій в процесі фізичного виховання. На основі аналізу опрацьованої наукової літератури обґрунтовано перспективний напрям вирішення проблеми дослідження, яким визначено, що при плануванні навантажень при роботі з дітьми на уроках фізичної культури слід враховувати вікові, анатомо-морфологічні, психологічні, фізіологічні особливості, а також рівень фізичної підготовленості.

У другому розділі – «Визначення рівня фізичної підготовленості учнів середнього шкільного віку» авторкою описано методи дослідження, які використовувалися в роботі; подано дані про етапи вирішення поставлених завдань та досліджуваний контингент. розроблені технологія та алгоритм проведення дослідження. Зокрема, в дослідженні були розроблені комплекси спеціальних вправ та розраховано дозування фізичних навантажень в залежності від рівня біологічного розвитку учня, а також авторську комп'ютерну програму «Здоров'я школяра», за допомогою якої можна вести облік особистих даних учнів, розраховувати рівень їх фізичного та біологічного розвитку та на основі цього підбирати комплекси вправ із дозуванням, що відповідає даному рівню біологічного розвитку дитини. Представлено схему експериментальної методики: мету, завдання, розділи, методи, засоби, форми організації занять та кінцевий результат, де роль кожного компоненту подається в цілісній взаємодії педагогічного впливу, спрямованого на розвиток рухових якостей учнів.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності методики розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку» представлено авторську методику розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури та результати її впровадження в процес фізичного виховання учнів. В основу експериментальної методики було покладено дані констатувального експерименту, які виявили суттєві відмінності у рівні фізичної підготовленості, фізичного та біологічного розвитку учнів одного паспортного віку, а також різне ставлення їх до засобів фізичного виховання. Представлена структура спеціальних комплексів експериментальної методики, які періодично змінювалися і доповнювалися новими вправами.

Визначені методи та засоби розвитку рухових якостей і форми організації занять експериментальної методики. Фізичне навантаження на уроці регулювалося: зміною кількості вправ та варіативністю спортивних і рухливих ігор, кількістю повторів вправ; регулюванням часу, відведеного на виконання вправ; застосуванням різного темпу виконання; збільшенням або зменшенням амплітуди рухів; ускладненням або спрощенням виконання вправ; виконанням вправ з різними предметами.

Для визначення рівня біологічного розвитку учнів авторкою було використано метод росто-вагових співвідношень К. Хірата. Дана методика була автоматизована за допомогою авторської комп'ютерної програми «Здоров'я школяра». Розроблена програма була впроваджена в процес фізичного виховання експериментальної групи. Програма дає можливість: вести облік особистих даних учнів; за результатами антропометричного дослідження розраховувати індекси фізичного розвитку: індекс міцності статури, індекс Кетле та індекс Піньє; проводити оцінювання результатів тестів фізичної підготовленості учнів за 12-ти бальною шкалою в будь-який період навчання; розраховувати біологічний вік, що дає можливість визначити рівень біологічний розвитку учнів; підбирати комплекси вправ з відповідним дозуванням до даного рівня біологічного розвитку дитини. За допомогою комп'ютерної програми учнів розподіляли на групи в залежності від рівнів біологічного розвитку – пришвидшений чи уповільнений, або середній, що відповідає його паспортному віку.

В даному розділі представлено результати ефективності запропонованої методики. Результати тестування дозволили виділити учнів з високим, достатнім, середнім і низьким рівнем фізичної підготовленості. Для визначення ефективності експериментальної методики порівнювалися показники фізичної підготовленості учнів експериментальної та контрольної груп. Для опрацювання отриманих даних експерименту було визначено t-критерій Стьюдента для парних вибірок та t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок. Встановлено, що в експериментальних групах хлопчиків та дівчаток 5–7-х класів найбільший приріст спостерігався за показниками розвитку сили та гнучкості. Порівняльний аналіз результатів контрольної та експериментальної груп дозволив встановити, що за показниками сили верхніх кінцівок, гнучкості, витривалості та спритності учні експериментальної групи випереджають учнів контрольної. За рівнем розвитку швидкості в обох групах відбувся позитивний приріст, однак ці зміни не мали достовірних відмінностей. Визначено, що в групах учнів 5-х класів у дівчаток та хлопчиків зафіксований найбільший приріст показників, що характеризують силу та гнучкість. Порівняння показників фізичної підготовленості у групах дівчаток та хлопчиків 6-х класів дозволило виявити достовірні відмінності між результатами на початку та в кінці експерименту. У групах дівчаток та хлопчиків 7-х класів протягом педагогічного експерименту також спостерігалася позитивна динаміка. Однак в

експериментальних групах приріст результатів був більш значним, ніж у контрольних.

Сформульовані висновки в повній мірі відображають результати проведених досліджень та засвідчують вирішення поставленої мети та завдань. За змістом висновки є обґрунтовані і логічні. Вони відзначаються деталізованістю і наявністю відповідних науково-методичних та причинно-наслідкових зв'язків.

Додатки оформлені у відповідності із вимогами та відповідають напрямку проведених досліджень та отриманих результатів. Перелік використаних літературних джерел містить достатню кількість вітчизняних та зарубіжних посилань останніх років.

3. Наукова новизна результатів дослідження беззаперечно складається в тому, що вперше: науково обґрунтовано методику розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку; розроблено методичне забезпечення для визначення біологічного віку учнів за показниками їх фізичного розвитку; створено комп'ютерну програму визначення рівня біологічного розвитку учнів для розподілу їх на підгрупи для занять фізичною культурою; обґрунтовано параметри фізичних навантажень для підгруп учнів з різним рівнем біологічного розвитку.

Подальшого розвитку набула розробка технології застосування диференційованих навантажень на уроках фізичної культури в школі.

4. Значущість результатів дослідження для науки й практики та можливі шляхи їх використання. Запропонована методика розвитку рухових якостей учнів основної школи може бути використана на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку. Розроблена комп'ютерна програма «Здоров'я школяра» дозволяє зберігати та аналізувати інформацію про фізичну підготовленість учнів та рекомендувати найбільш відповідний комплекс вправ для відповідного рівня біологічного розвитку дитячого організму. Слід також відмітити, що програма зареєстрована як нововведення Державним департаментом інтелектуальної власності: А. с. № 66135.

Результати дослідження впроваджені в освітній процес учнів Комунального закладу «Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 30 Харківської міської ради Харківської області імені Героя Радянського Союзу С. О. Борзенка», Комунального закладу «Русько-Лозівський ліцей» Дергачівської районної ради Харківської області, Комунального закладу «Токарівський ліцей» Дергачівської районної ради Харківської області, Комунального закладу «Великопроходівський ліцей» Дергачівської районної ради Харківської області, Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 90 Харківської міської ради Харківської області.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження Яни Вікторівни Жерновнікової «Методика розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку»

достатньо повно висвітлені на міжнародних науково-практичних конференціях різних рівнів. Основні положення дисертації викладено у 28 наукових працях (з них 8 одноосібних): у тому числі 6 статей – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази, 6 статей – в інших виданнях, 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 2 монографії, 2 навчальних посібника, 1 збірник методичних рекомендацій, 4 авторських свідоцтва.

Аналіз змісту публікацій свідчить про повноту викладення в них результатів дисертаційної роботи, а зміст автореферату – про його відповідність змісту дисертаційної роботи і відображенню її основних положень.

6. Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату.

Дисертація та автореферат написані грамотною науковою мовою й оформлені згідно з вимогами пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.). Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні. Загалом зміст дисертаційної роботи відзначається смисловою завершеністю, цілісністю викладеного матеріалу, має науковий характер та прикладне значення. Зміст автореферату ідентичний до основних положень дисертації. Таким чином, можна з впевненістю сказати, що авторка дослідження володіє методами теоретичного аналізу, систематизації, зіставлення одержаних даних, уміло поєднує теоретичний аналіз, узагальнення з методами дослідження на емпіричному рівні, зокрема педагогічним експериментом.

7. Зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дослідження висловимо побажання та пропозиції.

1. На наш погляд, у підрозділі 1.1. «Сучасний стан фізичного виховання учнів середнього шкільного віку» необхідно було б представити порівняння особливостей сучасної української системи фізичного виховання із закордонною.

2. На нашу думку, розділ 2 «Визначення рівня фізичної підготовленості учнів середнього шкільного віку» перевантажений рисунками, які можна було б подати в об'єднаному вигляді або винести в додатки.

3. Потребує пояснення рис 3.7 на стор. 115 дисертації, де йдеться про низьке, середнє та високе дозування. На нашу думку, краще було б вказати відсоткове співвідношення цього дозування.

4. Висновки до розділу 3 не в повній мірі узагальнюють наявні наукові та практичні результати досліджень, адже лише в третьому розділі представлено 40 таблиць, у яких наведені кількісні дані досліджень, ці дані

доцільно було б узагальнити і розкрити більш змістовно у висновках до розділу.

Висловлені зауваження й побажання носять дискусійний характер і не зменшують актуальності та значущості дисертаційної роботи для практичного використання, яка є суттєвим внеском у розв'язання наукової проблеми розвитку рухових якостей студенток вищих навчальних закладів на заняттях з аеробіки.

8. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертаційна робота Жерновнікової Яни Вікторівни «Методика розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку» є завершеною науковою працею, в якій отримано науково-обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують важливе науково-практичне завдання.

Ураховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота «Методика розвитку рухових якостей учнів основної школи на уроках фізичної культури з урахуванням рівнів біологічного розвитку» відповідає вимогам, зокрема пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Яна Вікторівна Жерновнікова – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
завідувач кафедри фізичного виховання
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

О. М. Школа

Підпис Школи О.М.
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
«27» травня 2019 рік

Відгук одержано 30.05.2019 р.
Учений секретар
спеціалізованої
вченої ради
С.К. О.В. Кабачока